Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXIX № 52 (3515) Варшава, 29 грудня 2024 року, Ціна / Cena 5 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Фото Павла Лози

Чим запам'ятається 2024-й? Підсумки року. с. 2

Україна-2024: Рік у стратегічній обороні. с. 6

Лігницьке ОУП не здається. с. 9

ISSN 027-8254
52
9 770027 825245

eprasa.pl 518ffbe7d9

ТЕМА НОМЕРА

Павло ЛОЗА

Чим запам'ятається 2024-й? Підсумки року

Вибори до місцевих органів влади в Польщі – одна з подій, яка найбільше привернула увагу української громади минулого року. А що ще відбулося значущого? Ми зібрали для вас основні події, важливі для української громади у 2024 році.

СІЧЕНЬ

Традиційно в січневих номерах ми пишемо про різдвяні заходи, Маланку, колядування. Проте один із перших номерів 2024 року ми почали з інформації про масові обстріли України. Саме на Новий рік росія обстріляла українську столицю. Росіяни цього разу цілилися не так по електростанціях, намагаючись залишити українців без світла та тепла, як по об'єктах промисловості. Протягом усього року в різних містах вони завдавали ударів теж по цивільних будівлях, готелях, лікарнях, зокрема в липні поцілили в дитячу лікарню «Охматдит» у Києві.

Одна з важливих тем, про яку ми писали цього місяця, була про те, що припинено дискримінацію німецької меншини. З нового навчального року учні німецької громади знову отримали можливість вивчати свою мову в такому ж обсязі, що й діти та молодь інших меншин, тобто три години уроків німецької на тиждень.

На початку року ми повідомляли теж, що Український чоловічий хор «Журавлі» заснував власну організацію – Товариство «Українського чоловічого хору „Журавлі"».

Згадували про робочий візит прем'єр-міністра Польщі Дональда Туска до Києва. Це був перший його візит на посаді голови уряду до держави поза межами Євросоюзу. Можливо, з цим візитом відносини між сусідніми країнами дещо потеплішали, але час показав, що до «справжнього літа» ще доведеться довго чекати.

ЛЮТИЙ

«Його відкликали...», «Звільнений...», «Втратив посаду...» – такі заголовки на сайтах інтернет-ЗМІ, телебаченні, радіо можна було прочитати й почути не лише в Україні. Також у Польщі на початку лютого експерти гучно прокоментували звільнення головнокомандувача ЗСУ генерала Валерія Залужного.

А щодо «нашого подвір'я», то варто нагадати про зустріч представників Спільної комісії уряду і національних та етнічних меншин з маршалком Сейму Шимоном Головнею. Це відбулося вперше за 19 років існування комісії, а її представники назвали подію історичною.

Наступна подія, може, не є історичною, але її точно прокоментували вармінсько-мазурські ЗМІ. Йдеться про візит посла росії у Польщі Сєргєя Андрєєва, його колег та їхніх польських прихильників до містечка Пєнєнжно, де делегація поклала квіти на місце знесеного у 2015 році пам'ятника радянському генералові Івану Черняховському. «Убивці», «Стоп війні», «Не вбивайте українських дітей» чи «Помий руки від крові» – це слова, котрими привітали їх українці, серед яких були й діячі ОУП.

БЕРЕЗЕНЬ

Звісно, березень не обійшовся без відзначення річниці Тараса Шевченка. Тим паче, що цьогоріч урочистості були присвячені 210-річчю від дня народження Кобзаря.

У цьому місяці ми писали теж про 80-річчя сагринського злочину. У православній панахиді 10 березня на могилі жертв, які загинули 80 років тому в Сагрині та сусідніх селах, взяли участь представники організацій із Польщі та України.

Це був також місяць, коли в кількох номерах з'являлися передвиборчі матеріали щодо місцевих виборів та українських кандидатів – представників меншин. У останньому березневому номері від 31 березня ми опублікували список усіх кандидатів у воєводствах, серед яких був Мирон Сич.

КВІТЕНЬ

Фото Мирона Сича. А під ним підпис – рік народження та смерті. Так виглядав перший квітневий номер тижневика.

«Маршалок українців – український маршалок», – писав у газеті голова ОУП Мирослав Скірка про видатного представника нашої громади, який помер 4 квітня. Цього місяця у кожному черговому номері виходили некрологи, спогади та матеріали про Мирона Сича – «друга», «українського діяча», «політика», «місцевого урядовця».

Також у квітні ми нарешті дізналися кількість кандидатів від української меншини, які перемогли на самоврядних виборах. Загальний результат самоврядних виборів 2024 року – 24 представники української, зокрема лемківської, громади в органах місцевого самоврядування. Балотувалося всього 79 кандидатів.

ТРАВЕНЬ

«Діячі Об'єднання під час Саміту Світового конгресу українців у Бухаресті» – це фото прикрашає один із перших травневих номерів тижневика. На подію з'їхалось понад 200 делегатів із 70 країн світу та 5 континентів.

Під час саміту відбулася церемонія вручення найвищої нагороди СКУ – медалі «Святого Володимира». Цю медаль за «особливий внесок у прийняття воєнних біженців і діяльність центру допомоги для України, взірцеву співпрацю зі світовими гуманітарними й громадськими організаціями щодо підтримки України» отримав Перемиський відділ ОУП.

Місяць був важливим не лише для Об'єднання, але й інших меншинних організацій. Тому що в середині травня маршалок Сейму Шимон Головня призначив уповноваженого у справах національних та етнічних меншин.

На жаль, цього місяця були й сумні новини. У Бартошицях помер активіст і волонтер Мирослав Малиняк. Останні 10 років свого життя він присвятив організації допомоги українським мирним жителям та армії. У межах цієї діяльності підготував і брав участь у кількох десятках гуманітарних конвоїв.

ЧЕРВЕНЬ

Червень, можна сказати, був місяцем ювілеїв. 1 червня у Перемишлі своє 65-ліття відзначав український поет з Холмщини та літературознавець Тадей Карабович.

eprasa.pl 518ffbe7d9

Це один із небагатьох членів української громади у Польщі, який увійшов до списку членів Національної спілки письменників України.

Своєю чергою Європейському конгресу українців (ЄКУ) – уже 75 років. З цього приводу відбулася онлайн-дискусія за участю колишніх голів організації. Серед них – Юрій Рейт, котрий, бувши першим головою ОУП, головував у ЄКУ в 1995-1996 роках.

Знаковою подією для української спільноти у червні було також те, що Петро Федусьо, член нашої громади, юридичний радник, увійшов до складу Групи радників при генеральному прокурорі Адамі Боднарові у справах протидії мові ворожнечі та злочинам на ґрунті упереджень.

Ще одна цікава подія відбулася у Ґурові-Ілавецькому, де на стіні української школи відкрито мурал, який символізує польсько-українську дружбу.

ЛИПЕНЬ

У липні з візитом у Польщі побував Володимир Зеленський. Український президент зустрівся не лише з польським прем'єр-міністром Дональдом Туском та президентом РП Анджеєм Дудою, але також з представниками українських організацій у Польщі. На зустрічі, що відбулася в приміщенні Посольства України у Варшаві, присутніми були, зокрема, Олександр Бачик, почесний консул України в Перемишлі, представники Об'єднання українців у Польщі на чолі з головою Мирославом Скіркою. Був теж Григорій Купріянович, якого у липні втретє обрано співголовою Спільної комісії уряду та національних й етнічних меншин.

Теж цього місяця, на завершення дипломатичної місії у Польщі, посол України Василь Зварич відвідав місто Каліш. Посол разом із мером та Юрієм Рейтом, лідером Громадської ініціативи за доглядом могил воїнів УНР, побували на Українському військовому цвинтарі у Каліші-Щипйорно, де вшанували пам'ять українських військових. Нагадаємо, що це один із найбільших збережених українських військових цвинтарів у Польщі, на якому поховані вояки. Його щойно відремонтували.

СЕРПЕНЬ

У серпні немає важливішої дати, ніж День Незалежності України, який відзначають українці в усьому світі. У Польщі в рамах святкувань у церквах відправляли служби за соборність України, відбувалися різні заходи, серед яких – великі концерти у Варшаві, Ґданську, Кошаліні тощо.

З нагоди концертів варто згадати повернення на культурну мапу Вармінсько-Мазурського воєводства українського заходу в Ґлембоцьку. У 1990-х і початку 2000-х років Ватра в Ґлембоцьку була одним із найбільших українських фестивалів просто неба в Польщі.

Традиційно у серпні проходила акція з вшанування пам'яті воїнів УНР – «Полум'я братерства».

ВЕРЕСЕНЬ

З початком вересня представника української громади Григорія Купріяновича призначили до Програмної ради Інституту мовного різноманіття Республіки Польща. Будучи співголовою Спільної комісії уряду та нацменшин, він офіційно представляє її у раді. Призначення здійснила міністерка культури та національної спадщини Ганна Врублевська.

Цього місяця вся Польща жила повінню. До допомоги постраждалим долучилися й українці. Зокрема, свою збірку відкрив і Щецінський відділ Об'єднання українців у Польщі. Також волонтери, які працюють при перемиському ОУП, протягом півтора місяця надавали психологічну підтримку постраждалим. Звичайно, й у інших містах Польщі українці збирали допомогу, яка була доставлена у міста Нижньої Сілезії та Опольського воєводства.

Цього місяця у Перемишлі своє 20-річчя відзначало Українське історичне товариство в Польщі та відбулося святкування 120-річчя Народного дому. Події з нагоди 120-ліття НД тривали протягом трьох днів, а під час відзначень будинок відвідало понад 400 осіб.

У Варшаві в цей час відбулися 10-ті Дні української музики.

ЖОВТЕНЬ

Знаковою подією у жовтні було вручення номінаційних актів викладачам і діячам науки та мистецтва. Серед тих, хто здобув науковий ступінь професора, – два представники української громади: професори Олександра Гнатюк і Ярослав Сирник. Акти у Варшаві вручив президент Польщі Анджей Дуда.

Тим часом у Кракові у жовтні свій ювілей відзначала Фундація св. Володимира Хрестителя Київської Русі. Фонд працює вже 35 років.

Але були й сумні новини. У жовтні померли дві з найстарших українок Польщі. На 104-му році життя від нас пішла Параскевія Ярмола, яка жила в селі Первільти в регіоні Вармія та Мазури, а також напередодні свого 105-річчя відійшла у вічність Лариса Мацеєвич з Мілянувка біля Варшави.

ЛИСТОПАД

Головною культурною подією цього місяця для багатьох українців у Польщі вже багато років є Український молодіжний ярмарок у Ґданську «JarmaROCK FEST». Цього року він проходив уже 48-й раз.

Саме в листопаді відбулася чи не найважливіша подія року в польсько-українських відносинах. Під кінець місяця міністри закордонних справ Польщі та України під час зустрічі у Варшаві ухвалили спільну заяву щодо питання ексгумацій жертв Волинської трагедії. Однак у цій спільній заяві, де обоє міністрів «рішуче налаштовані розв'язати спірні питання нашого спільного минулого», жодним словом не сказано про вшанування місць поховання українців на території Польщі.

На кінець місяця у Більську-Підляському відбулася VIII Підляська українська наукова конференція. Вона не ювілейна, але її програма повністю була присвячена 100-річчю автокефалії Православної церкви в Польщі.

ГРУДЕНЬ

На завершення року ми писали у тижневику про 20-ліття Помаранчевої революції або Помаранчевого майдану. Це одна з важливих подій в новітній історії України, коли українці вирішили, у який бік має повернути країна.

Також можна було прочитати про вихід альбому «Музична антологія Надсяння». Це перша в історії музична платівка, котра цілковито присвячена музичній спадщині Надсяння. ●

eprasa.pl 518ffbe7d9

Нового представника української меншини призначено до Спільної комісії уряду та меншин

17 грудня у будинку Міністерства внутрішніх справ й адміністрації у Варшаві відбулося 86-те засідання Спільної комісії уряду та національних й етнічних меншин під головуванням віцеміністра Томаша Шиманського.

Обговорення стосувалося, серед іншого, передбачених у проєкті державного бюджету на 2025 рік коштів, які призначено на виконання завдань із захисту, збереження та розвитку культурної ідентичності національних та етнічних меншин, а також збереження та розвитку регіональної мови.

Іншим важливим моментом зустрічі стала дискусія щодо присутності меншин у громадських ЗМІ, радіо, телебаченні та програмних радах. До порядку денного засідання було додано питання про наявність двомовних таблиць, зокрема на новозбудованих швидкісних дорогах.

Відбулася теж дискусія про значення місць історичної пам'яті національних та етнічних меншин у діяльності державних установ.

Було розглянуто питання щодо організації святкувань 20-ї річниці від прийняття 6 січня 2005 року закону «Про національні та етнічні меншини й регіональну мову», а також 20-ї річниці Спільної комісії уряду та національних й етнічних меншин.

Під час засідання надали призначення новим членам комісії. Від віцеміністра Томаша Шиманського їх отримали представники уряду та представник української меншини.

Ним став адвокат Петро Федусьо (на фото зліва). Нагадаємо, що він є членом нашої ґданської громади та юридичним консультантом, а в червні цього року увійшов до складу Групи радників при генеральному прокурорі Адамі Боднарові у справах протидії мові ворожнечі та злочинам на ґрунті упереджень.

Петро Федусьо є одним із двох представників української громади в комісії. Другий – Григорій Купріянович, який протягом трьох каденцій співголовує в Спільній комісії уряду та національних й етнічних меншин. Петро Федусьо замінив у ній Петра Тиму.

Фото з фейсбук-сторінки Міністерства внутрішніх справ і адміністрації

Туск у Львові закликав світ не спекулювати на можливій поразці України

«Припиніть спекулювати з будь-якої столиці світу про можливу поразку України, це не має нічого спільного з фактами», – заявив прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск, який 17 грудня зустрівся у Львові з українським президентом Володимиром Зеленським.

На пресконференції прем'єр-міністр Польщі сказав, що є «очевидний прогрес» щодо «складних» історичних питань між Польщею та Україною. Він зазначив, що поляки чекають на рішення щодо ексгумації жертв трагедії на Волині 1940-х років, але також розуміють, якою є ситуація.

«Історія ніколи не була легкою, але вона, безумовно, не може нас розділити, і вона точно не розділить нас», – запевнив польський прем'єр.

Туск підкреслив, що Україна, «всупереч деяким песимістам», ефективно захищається від нападу росії. За його словами, українська держава завжди може розраховувати на підтримку Польщі, коли йдеться про членство в НАТО.

«Тут нічого не змінюється. Якби справа залежала від Польщі, то це тривало б не більше одного дня. Але ви можете розраховувати на нашу дипломатію і наші дії тут», – запевнив Дональд Туск, який під час візиту у Львові оголосив про новий пакет допомоги Україні на 100 мільйонів євро. Очікується, що він надійде в січні 2025 року.

Своєю чергою президент Зеленський у своїй заяві запевнив, що Україна цінує все, що для неї зробила Польща. Він розповів, що говорив з Туском про мир, а також про історичні питання.

«Є зустрічі, є прогрес», – так оцінив український президент візит польського прем'єра. Володимир Зеленський наголосив, що важливо, щоб Україна і Польща підтримували зусилля одне одного, та зазначив: «Це нас завжди зміцнює».

«Після інавгурації Дональда Трампа будуть докладені зусилля, щоб зупинити війну. Нам потрібна сильна спільна позиція всіх партнерів, справжній мир. Я вдячний за готовність Польщі допомагати й за надану підтримку з перших днів повномасштабної війни та всі роки незалежності України. Є вже 45-й пакет військової підтримки, який реалізовується», – сказав Володимир Зеленський.

«У 2025 році Польща головуватиме у Раді Євросоюзу, і це може принести Україні позитивні результати», – вважає український президент.

Фото з фейсбук-сторінки Дональда Туска

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl 518ffbe7d9

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

«Плетиво» політики та історії

5 грудня у Народному домі в Перемишлі відбулася зустріч, присвячена книзі «Плетиво – про українців із Польщі. Розмови з Петром Тимою». Розмову з авторами книги Ізою Хруслінською та Петром Тимою вів Едвін Бендик, журналіст, публіцист та письменник, а зараз голова Фонду імені Стефана Баторія.

Під час зустрічі учасники наголосили, що теми, розглянуті в книзі, залишаються актуальними, а проблеми, пов'язані з ідентичністю, міжкультурними відносинами та історичною політикою, ще чекають свого розв'язання. Особливо це стосується питання акції «Вісла» та її досі болісного впливу на українську ідентичність. У розмові автори книги згадали про припинення Інститутом національної пам'яті розслідування акції «Вісла». Нагадаємо, що у листопаді минулого року ІНП не знайшов ознак злочину в масових депортаціях 1947 року українців, зокрема й лемків.

Автори книги розглядають рішення ІНП як елемент ширшої негативної тенденції в Польщі, яка полягає в маргіналізації меншин. Петро Тима зазначив, що з погляду історичної політики демократична Польща наближається до моделі, розробленої в Польській Народній Республіці (ПНР).

– У 80-х – на початку 90-х років у зв'язку зі зміною системи і тим, що Польща ставала демократичною, що польські політики привели до ситуації, коли Сенат засудив акцію «Вісла», було переконання, ніби щось змінилося. Тоді я особисто вважав, що моя негативна оцінка політики II Речі Посполитої та тим більше ПНР щодо українців відходить у минуле і це вже історія. Я був наївним, – зізнався колишній голова ОУП.

На думку авторів книги, ІНП заперечив висновки істориків, і вся ситуація є поверненням до «націоналістичного наративу», який звинувачує український націоналізм у проблемах польсько-українських відносин. Іза Хруслінська підкреслила, що цей механізм стосується не лише Польщі, але й багатьох суспільств, які не змирилися зі своїм минулим.

– Якщо ми не «обробимо» щось належним чином, тобто якщо ми не подивимося на це правильно, якщо ми не назвемо певні речі своїми іменами, не зможемо існувати як здорове суспільство, – сказала Іза Хруслінська, підкреслюючи, що історія пограниччя – це не лише історія українців у Польщі, але також історія поляків.

Водночас вона припустила, що такі дії, як руйнування українських пам'ятників у Польщі чи заперечення інституціями минулих злочинів, не лише поглиблюють відчуття безпорадності, а й узгоджуються з діями росії.

Учасники зустрічі також порушили питання ідентичності. Вони зазначили, що виселення у 1947 році мало величезний і тривалий вплив на українську громаду в Польщі та призвело до глибоких змін у її структурі, ідентичності та житті. Ці відмінності в ідентичності та поглядах, а також релігійні відмінності продовжують впливати на відносини всередині громади донині.

З цього приводу Петро Тима навів кілька прикладів, коли в родинах переселенців почалися процеси публічного заперечення їхнього походження.

– Законопроєкт про Інститут національної пам'яті, автором якого є депутати від ПіС, підписала людина з лемківським прізвищем. Я знаю від українців у Лігниці, що ця особа має лемківське походження, – сказав Петро Тима, аналізуючи законопроєкт ПіС від 4 грудня цього року, який пропонує запровадити покарання за пропаганду ОУН та УПА, прирівнюючи їх до фашизму й комунізму.

– Але це питання не лише депутатів ПіС. У 1990-х у нас була депутатка від Польської селянської партії Ірина Петрина, яка голосувала проти визнання в'язнів Явожна репресованими. Були й депутати, котрі, хоч обоє їхніх батьків були українцями, боялися оприлюднювати цю інформацію, – зазначив співавтор книги.

Український діяч також нагадав, що після 1947 року українська громада зазнавала репресій і переслідувань з боку комуністичної влади. За активними людьми, які намагалися зберегти українство, шпигували, їх переслідували, звільняли з роботи.

Прикладом є колишня директорка української школи в Лігниці Ірина Снігур, яка була присутня на презентації книжки в Народному домі.

– Влада заявила, що діяльність школи завдає шкоди державі. Щоб звільнити пані Ірину з посади директорки, було залучено 70 осіб – міліціонерів, співробітників СБ, працівників управління освіти. Це показує реалії, у яких жила наша громада, – сказав Петро Тима, нагадавши, що багато сторінок у «Плетиві» присвячено саме лігницькій школі.

Сьогодні це одне з небагатьох видань, яке, крім іншого, описує феномен українського ліцею у Лігниці. Після презентації в НД Петро Тима зазначив у своєму дописі на фейсбуці, що в Перемишлі є велика група випускників лігницької школи, серед яких і його колишні однокласники. Але, як прокоментував співавтор книжки, «на зустрічі було небагато (дуже мало!!!) людей». ●

eprasa.pl 518ffbe7d9

Петро АНДРУСЕЧКО, Київ

2024: Рік у стратегічній обороні

Для України це був особливо важкий рік. Звучить банально, адже з огляду на російську агресію, яка триває від 2022 року, здавалось, попередні два були так само непростими. І все ж цей рік приніс більше песимізму.

Досить згадати початок року та припинення американської військової допомоги до кінця квітня. Цим скористалася російська армія, яка наступала без зупинки, захоплюючи наступні кілометри українських територій.

Тим не менше, незважаючи на величезну перевагу на фронті, росії не вдалося досягти основних цілей, поставлених путіним. Україна існує і досить ефективно функціонує як суверенна незалежна держава.

росія продовжує атаку

російська армія безперервно веде наступальні дії з жовтня 2023 року. У лютому 2024 року росіяни зайняли Авдіївку. У лютому відбулись зміни на посаді головнокомандувача ЗСУ, генерала Валерія Залужного змінив Олександр Сирський.

Здобувши Авдіївку, російська армія продовжила наступ на Покровськ. У грудні російська армія підійшла до Покровська з півдня на відстань близько 3,5 кілометрів. Наступали росіяни і на інших ділянках фронту як у Донецькій, так і в Харківській областях.

Раніше прогнози українських експертів про те, що російські війська вичерпають свій наступальний потенціал і будуть змушені піти на тактичну паузу, не справдилися. Цього не сталося, оскільки російське керівництво здатне пожертвувати великою кількістю вбитих або поранених у боях солдатів у боротьбі за населені пункти, про які раніше ніхто з них не чув. У другій половині 2024 року добові втрати росіян перевищували, за українськими даними, 1,5 тис. бійців на добу (убитими, пораненими, полоненими). Але у росії «людських ресурсів» для війни вистачає, додатково від початку війни спостерігається перевага в засобах ураження, особливо артилерії та авіації. І якщо наприкінці 2024 року перевага росії у застосуванні артилерійських снарядів зменшилася, то перевага у повітрі відчувається сильно. У 2024 році російська авіація атакувала українські позиції переважно плануючими бомбами, скинутими з безпечної для російської авіації відстані. У 2024 році бомби цього типу почали масово використовувати для бомбардування українських міст, розташованих поблизу лінії фронту або вздовж кордону з росією: Харкова, Херсона, Сум і Запоріжжя.

У серпні 2024 року українські війська увійшли в Курську область росії. Цілями Курської операції було створити пояс безпеки на кордоні з Сумською областю, відвести російські війська від фронту в Україні й показати, що війна може прийти і на землю агресора. Хоча думки про те, як досягти поставлених цілей, розділилися, українська армія показала, що все ще здатна дивувати та проявляти ініціативу там, де ворог цього не очікує.

Восени 2024 року Північна Корея, окрім зброї та боєприпасів, також відправила до росії своїх солдатів. За даними розвідки Південної Кореї, КНДР відправила до росії до 12 тисяч своїх солдат. Наприкінці 2024 року північнокорейські військові брали участь у боях у Курській області. За даними Сеула, у грудні 2024 року їх було вбито сто осіб, близько тисячі отримали поранення.

Україні бракує зброї та людей

На третій рік війни українська сторона все ще мала проблеми зі зброєю та боєприпасами. Як зазначає Київ, обіцяні партнерами поставки надходять із запізненням.

Влітку в Україну були доставлені літаки, наступна партія прибула на початку грудня. F-16 мають надійти ще в 2025 році, до них також повинні приєднатися французькі Mirage 2000-5. Літаки F-16 вже використовуються для захисту від російських ракетних атак. У 2024 році Україна втратила один F-16 разом із пілотом.

Війна принесла бурхливий розвиток військового виробництва в самій Україні. З'явилося багато інноваційних компаній, що виробляють різні види військових безпілотників. У 2024 році загальна вартість їхніх виробничих потужностей оцінювалася у 20 мільярдів доларів, але держава змогла закупити їхньої продукції лише на 6 мільярдів доларів. Певним рішенням може стати закупівля партнерами української зброї для потреб української армії. У 2024 році таким чином було інвестовано приблизно 705 млн доларів. Лідером є Данія, яка виділила на ці цілі 436 млн доларів.

Лише наприкінці 2024 року Україні вдалося отримати згоду на використання американських ракет для ударів по території росії, але досі існують серйозні обмеження. Втім Україна не чекає пасивно на поставки ракет від партнерів, як і не сидить, склавши руки в очікуванні дозволу повноцінно бити по території росії. Україна успішно використовує безпілотники великої дальності та ракети власного виробництва. Завдяки цьому у 2024 році українським військам вдалося пошкодити низку нафтопереробних заводів та знищити склади боєприпасів.

Однак зброя – це ще не все. На третій рік війни Україна зіткнулася з іншою, можливо, навіть більшою проблемою – нестачею особового складу ЗСУ. У травні 2024 року набув чинності новий закон про мобілізацію, метою якого було покращити процес комплектування нових солдатів. І хоча в наступні місяці справді спостерігалося певне збільшення кількості мобілізованих, темпи мобілізації все одно не відповідали потребам фронту. Багато командирів попереджають, що ситуація в піхотних частинах критична.

Українська економіка здоровіша за російську

За даними британського The Economist, у 2024 році українська економіка випередила російську за ключовими показниками.

Національний банк України прогнозує зростання ВВП у 2024 році на рівні 4%. Вдалося стримати зростання інфляції. На початку 2023 року вона становила 26,6%, а в грудні – лише 5,1%. У 2024 році спостерігалося деяке зростання, проте, здається, мета у 5% інфляції буде досягнута у 2025 році.

eprasa.pl 518ffbe7d9

Багато прогнозів залежать від ряду факторів, головним з яких є подальший хід війни. Наприклад, ми бачимо падіння металургійного виробництва, яке традиційно було однією з важливих статей українського експорту. Проте в українському сільському господарстві все непогано. Тим паче, що вдалося відновити експорт морем. У серпні 2024 року на морські порти припадало 79% експорту української сільськогосподарської продукції, 6% вивозилося з дунайських портів, а понад 10% перевозилося залізницею.

Війна сприяла збільшенню бідності, за даними дослідницького агентства Info Sapiens у вересні 2024 року, на 24,2%. Українці заощаджували на їжі. Безробіття у вересні 2024 року становило 15,4%. Водночас зросла кількість пропозицій на ринку праці. Український бізнес вказує, що однією з найбільших проблем для свого функціонування є брак кваліфікованих кадрів.

Величезною проблемою є залежність України від зовнішнього фінансування. З початком масштабної війни всі надходження до бюджету йшли на фінансування оборони. А цивільні витрати фінансуються за рахунок іноземної допомоги. У 2024 році потреба в такому зовнішньому фінансуванні становила 38 млрд дол.

Зруйнована енергетика є серйозним викликом для економіки та життєдіяльності жителів України. росія атакує українську енергетику від осені 2022 року. Частина важливих об'єктів розташована на окупованих територіях, як-от Запорізька АЕС. У 2024 році в результаті масованих ракетних і безпілотних ударів було зруйновано багато об'єктів, у тому числі електростанції.

Українці вже третій рік живуть з відключеннями електроенергії, коротшими або тривалішими. За оцінками НБУ, у 2024 році енергодефіцит перевищив 7%, а у 2025 році наблизиться до 8%. Але у таких прогнозів є одна головна невідомість: подальші атаки росії на українську енергосистему. Як українська влада, так і міжнародні організації попереджають, що зима 2024/2025 років може виявитися особливо складною.

Водночас із поставками наступних зенітних комплексів підвищується ефективність українського захисту від атак росії. Сьогодні ніхто в світі не має такого досвіду захисту повітряного простору, як українська армія. Крім того, українські енергетики вже третій рік роблять, здавалося б, неможливі речі, латаючи енергосистему.

Війна змінює суспільство

На початку війни українське суспільство виявило велику стійкість і, насамперед, дух опору. Саме завдяки йому вдалося зупинити росіян на початку агресії. Але й українське суспільство зазнало колосальних змін.

Зрозуміло, що українське суспільство втомлюється від війни. Багато людей в Україні травмовані війною, російські дрони і ракети атакують міста кожний день. Соціологічні дослідження, проведені у 2024 році, показують, що зростає кількість тих, хто вважає, що переговори з росією про припинення війни потрібно починати. Однак «мир за будь-яку ціну» є неприйнятним для більшості людей.

2024 рік також показав зростання загрози поляризації суспільства. Причиною може бути ставлення до мобілізації. Йдеться про тих, хто ухиляється від цього. Для тих, хто воює, для їхніх близьких це питання справедливості. Але є також питання збереження спільності між тими, хто залишається в країні, і тими, хто за кордоном. У майбутньому ці відмінності можуть посилитися через різний досвід під час війни.

У 2024 році тема виборів під час війни повернулася до громадського обговорення. Причиною стало завершення повноважень Зеленського у травні. В Україні від початку агресії існує політичний і суспільний консенсус щодо неможливості проведення виборів під час війни. Крім росії, ніхто не ставить під сумнів легітимність президентства Зеленського. Але деякі українські політичні активісти ставлять запитання: що робити з виборами, якщо війна затягнеться? Усе вказує на те, що в оточенні Зеленського також аналізували питання виборів. Однак у листопаді, виступаючи в парламенті, президент заявив, що вибори відбудуться після закінчення війни. Проте не виключено, що адміністрація нового президента США почне тиснути на Київ у цьому питанні. Деякі сенатори-республіканці говорили про це ще в 2023 році.

Україні потрібні залізні гарантії

У вересні 2024 року понад 80% українців були готові голосувати за вступ своєї країни до ЄС і НАТО. У червні Україна та Молдова почали офіційні переговори про членство в Європейському Союзі. Проте інтенсивним переговорам завадило головування Угорщини в ЄС у другій половині 2024 року. Київ покладає великі надії на польське головування в ЄС, яке розпочнеться у січні 2025 року. Варшава офіційно заявляє, що підтримує членство України в ЄС, як і в НАТО. Але під час переговорів про вступ в ЄС, ймовірно, виникнуть спірні питання, наприклад, сільське господарство.

Те, що вдалося досягти з ЄС, не вдалося повторити з НАТО. Звичайно, ніхто в Україні не очікував, що почнуться реальні переговори, оскільки війна в активній фазі. Але йшлося про офіційне запрошення.

Запрошення до НАТО стоїть на вершині плану перемоги з п'яти пунктів, представленого Зеленським восени 2024 року. Київ вважає це найбільшою гарантією майбутньої безпеки від російської агресії. Але тут потрібна згода всіх держав-членів. США мають вирішальний голос, але адміністрація Джо Байдена не зважилася на такий крок. Під час президентства Трампа таке запрошення стає ще менш ймовірним.

Українська влада це розуміє і майже одразу після перемоги Трампа почала налагоджувати контакти з його оточенням. Головна мета – переконати нового президента, що подальша допомога Україні в інтересах США. А Україні потрібні, перш за все, міцні гарантії безпеки з боку союзників, які тимчасово стануть заміною членства в НАТО.

Наприкінці 2024 року в Європі почали більше говорити про можливість відправки європейських військ для миротворчої місії в Україну. Цю дискусію розпочав ще у лютому 2024 року президент Франції Франсуа Макрон. Втім, перш ніж така місія може відбутися, потрібне принаймні припинення вогню. І немає жодних ознак того, що путін зацікавлений у припиненні війни. 19 грудня під час пресконференції путін знову пригрозив своєю новою балістичною ракетою «Орєшник», якою росія атакувала Дніпро в листопаді. Цього разу путін заговорив про атаку на Київ.

Час покаже, чи Трамп змусить путіна припинити агресію, реалізувавши в політиці республіканський принцип часів президентства Рональда Рейгана «мир через силу». А наступний рік, схоже, буде знов особливо важким. ●

eprasa.pl 518ffbe7d9

Ігор ЩЕРБА,
колишній член Головної ради й Головної управи ОУП
Фото Павла Лози

«Наше слово» було, є, буде...?

Кінець року – це час, коли багато людей розмірковують над досягнутим, підбивають підсумки попередніх місяців, а іноді й років. Дивляться, що здійснилося, а що ні. Але це також час, щоб подякувати та зазирнути вперед, поміркувати, що чекає в майбутньому. А як це виглядає для нашого видання?

Тиражі та розповсюдження

Редакція тижневика насамперед дякує усім читачам і регіональним колпортерам. Як відомо, без вас сьогодні не було б нас. Бо саме завдяки передплатникам та людям, які розповсюджують газету, тижневик досі виходить.

Оскільки в сьогоднішню добу інтернету та поширених, особливо серед молоді, соціальних мереж паперові пресові видання проходять кризу, треба подумати теж про майбутнє тижневика.

Для прикладу: колись паперове видання престижного щоденника «Ґазета виборча» досягало тиражу 500 тисяч екземплярів. На початку 2024 року продажі цього часопису в середньому становили трохи більше 35 тисяч примірників. Щоправда, електронна передплата охоплює приблизно 300 тисяч читачів.

Як виглядає ця статистика для нашого тижневика? У добу апогею видавничої історії «Наше слово» мало тираж в 11 тисяч примірників. Сьогодні обсяги паперового видання значно зменшилися. Тепер це 2 тисячі примірників. Звідки така різниця?

З історії знаємо про те, що раніше тижневик великою мірою передплачували в Україні, чого зараз немає.

У свій час УСКТ (залишаючи поза увагою зміст тижневика) дуже дбало про тираж «Нашого слова». Цій справі присвячували збори керівників організації. Точно знаю про те, що в ґурово-ілавецькому ліцеї учні українських класів передплачували тижневик, а на уроках обговорювали статті, вміщені в газеті.

У добу ОУП на кожному фестивалі або інших культурних заходах на сцені чи біля неї розміщували рекламний банер «Нашого слова». У кожному відділі організації працювали віддані люди, що знаходили передплатників, розповсюджували газету.

У редакції сподіваються, що керівні органи ОУП як теперішні, так і майбутні, що утворяться на З'їзді організації у травні наступного року, приділятимуть належну увагу «Нашому слову».

Через два роки – ювілей

У 2026 році «Наше слово» відзначатиме свій 70-літній ювілей. Отож ця подія вже не за горами. Будемо чекати на неї із нетерпінням, але і певного роду побоюванням, адже хтось у редакції сумно зауважив колись: «Щоб ми дожили до цього свята».

Це майбутнє. Тим часом, підбиваючи підсумки не лише цього року, але всієї історії тижневика, варто сказати про людей, котрі весь цей час творили імідж видання. Багато з них вже відійшло у вічність. Вшануймо їхню пам'ять хвилиною мовчання та не забуваймо про них. Натомість згадаємо тих, хто протягом десятиліть присвячує своє життя тижневику. Це насамперед Наталя Кравчук, яка 50 років активно працює в редакції, технічна редакторка Ольга Михалюк, постійний журналіст Степан Мігус з Вармії та Мазур. Є довголітні співпрацівники на усьому терені Польщі. Варто пам'ятати про них, готуючись до ювілею.

Про читачів «Нашого слова»

Депортовані з рідних земель в рамах акції «Вісла» українці були переважно селянами. Мало хто із них мав довоєнну гімназійну «малу матуру». Однак любов до рідного спонукала їх передплачувати український тижневик. Знаю людей, які від 1956 року передплачують «Наше слово», хоча вік ослаблює їхній зір.

Українську інтелігенцію комуністична влада з метою знищення запроторила у табір Явожно. З розповідей виселенців села Верхрата я довідався про те, що на залізничній станції Белжець серед депортованих українців були «тайняки» з наказом знаходити так званих «інтелігентів», щоб ув'язнити їх у таборі.

Лише на хвилі політичної відлиги середини 1950-х років українці змогли гуртуватися в академічних центрах Польщі й взяти до рук «Наше слово», перший примірник якого вийшов друком у червні 1956 року, напередодні установчого з'їзду Українського суспільно-культурного товариства.

Зараз у нащадків переселенців 1947 року в руках планшети, а не паперові видання, зокрема й «Нашого слова». Як нам розв'язувати цю проблему? Тираж паперового видання зменшується, а електронна передплата не може повноцінно запрацювати.

Згадаємо також, що окремі з наших читачів, котрі виростали з «Нашим словом», пішли шляхом наукової роботи, їм надано звання професорів. У нашій громаді – це професори Роман Дрозд, Ігор Галагіда, Олександра Гнатюк, Ярослав Сирник. Вони були досі й, сподіваємось, надалі будуть часто присутні в житті «Нашого слова» і як автори, і як читачі.

Однак треба запитати, чи доживемо всі ми до свого свята, чи ні? Прийдешній з'їзд Об'єднання українців у Польщі, на мою думку, буде вирішальним як для організації, так і тижневика. ●

eprasa.pl 518ffbe7d9

Орест ЛОПАТА
Фото з архіву героя статті

Лігницьке ОУП не здається

Травень наступного року буде важливим періодом в політичній історії Польщі, саме тоді проходитимуть президентські вибори, які вирішать долю країни у наступні роки. Того ж місяця відбудеться ще одна знакова, на мою думку, подія для нашої нацменшинної громади – Загальнопольський з'їзд Об'єднання українців у Польщі.

Зараз, перед з'їздом, триває звітно-виборча кампанія в місцевих гуртках ОУП. Інколи помітно багато проблем всередині нашої громади, як-от труднощі з присутністю на зборах членів організації. Важливим питанням, яке можна порушити на з'їзді, є ставлення польської держави до національних меншин, зокрема української. Про цю проблему неодноразово писало «Наше слово», хоч би в статті «Історією вигідніше блокувати Україну, ніж молоком та збіжжям» (№ 46 «НС» від 17 листопада 2024 року). А те, що з'їзд буде важливою подією, котра розв'яже питання «бути або не бути» організації, засвідчує стаття «Засідання Головної ради ОУП: про що говорили» (№ 45 «НС» від 10 листопада 2024 року). На засіданні, зокрема, говорили про фінансування організації та реалізацію проєктів на 2025 рік. Зі статті видно, що ОУП уже цього, а не наступного року опинилося у складній фінансовій та кадровій ситуації.

Це засвідчує й розмова з колишнім головою Лігницького відділу Об'єднання Богданом Пецушком (на фото).

Саме у Лігниці сталася нечувана досі в ОУП подія – проведено саморозпуск відділу організації. Однак активісти лігницького гуртка не здаються. Відділ ОУП, хоч і проходить структурну кризу, не складає зброї. Колишній його голова пояснює ситуацію:

– Лігницький відділ ОУП на сьогодні закритий, його просто не існує. Це трапилося тому, що статут Об'єднання вимагає, щоб у відділі організації було щонайменше три місцеві гуртки. У нас зараз два гуртки – у Лігниці та Ґромадці. Третій гурток у Любіні закритий. Не вдалося нам, попри все, його відновити. Отже, відповідно до положень статуту організації, треба було прийняти рішення про закриття Лігницького відділу ОУП. Це триватиме до того часу, поки не відновимо третій гурток, і тоді відділ Об'єднання почне працювати знову. Так сталося, що в любінській громаді активними були люди похилого віку, а їм уже не під силу громадська робота. Молоде покоління не захотіло перейняти від старших естафету суспільної активності. Головою любінського гуртка була Стеня Довгань, але, на жаль, їй не вдалося знайти собі заміну серед молоді.

Попри те, що Лігницький відділ ОУП закрито, на з'їзд Об'єднання поїдуть вибрані представники лігницького гуртка: Роман Калитка, Андрій Олійник, Андрій Кочанський, Юрій Павлище. Ці люди активні також у роботі Товариства IV ліцею. Їхній колектив у подальшій перспективі, на мою думку, зможе «потягнути» громадську роботу ОУП у Лігниці.

До речі, про IV ліцей. У ньому відбулися зміни. Протягом кількох років там працює нова дирекція. Торік з поста пішла директорка ліцею Анна Гаврильчак-Маланчак.

Також у нас діє нова церква. На богослужіння приходить багато людей, зокрема мігранти з України. Вони окремо ведуть свою громадську роботу, проводять культурні заходи. Ми беремо там участь, допомагаємо їм в міру можливостей. ●

Святкування в лігницькій школі

eprasa.pl 518ffbe7d9

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

Як не вбити Україну

– Підтримка України – в інтересах Польщі, навіть якщо це пов'язано з певними ризиками, – каже Марцін Оґдовський, автор книги «Вбити Україну. Абетка російської агресії». Письменник, журналіст і перший польський воєнний блогер був гостем цьогорічного кінофестивалю WATCH DOCS у Перемишлі.

Зустріч з «русским миром» змінює погляди

Приводом для розмови у Народному домі стала книга «Вбити Україну. Абетка російської агресії», видана у 2024 році. Однак обговорення зосередилося не на самій книзі, а на аналізі письменником російської загрози для Польщі та Європи, впливу наслідків війни для психічного здоров'я українського суспільства, а також перспектив майбутнього міжнародного співробітництва та відбудови України.

Цікаво, що Марцін Оґдовський тривалий час упереджено ставився до України. Як він зазначив, на це вплинули негативні сімейні історії, адже його дідусь і бабуся були з Волині.

– Через сімейну історію слово «Україна», «українець» створювало в мені дистанцію. Але я також не мав контакту з українцями, не мав можливості протистояти своїм упередженням, – сказав автор книги.

Лише поїздка на Донбас у 2014 році та спостереження за конфліктом з перспективи обох сторін, разом з побаченим «русским миром», змінили його погляди. Він почав помічати хибність своїх знань про Україну і поступово змінював свої переконання.

– Як журналіст я їздив на Донбас. Лише коли потрапив у ДНР і побачив «русский мир», побачив, як ставляться до людей, який підхід до ведення війни, у мене відбулася світоглядна зміна щодо України, – зазначив письменник.

Незважаючи на позитивне ставлення, автор бачить кілька проблем у сучасній Україні, зокрема корупцію.

– Я знаю, що ця корупція не має великого культурного коріння, але це біда України. Я бачив її багато разів. Сам був свідком навіть скандальних ситуацій, коли бійцям доводилося купувати амуніцію в інтендантів, щоб мати можливість воювати, – зазначив журналіст. – Мене жахає цей корупційний рак.

Письменника також лякає, особливо щодо східних регіонів України, пережиток мислення, сформований століттями русифікації та кількома десятиліттями «совєтизації».

– Віра в те, що поза власним домом немає нічого важливого, що немає загального блага, що тільки я важливий. На таких засадах неможливо побудувати громадянське суспільство, – зазначив Марцін Оґдовський.

Шість тисяч ядерних боєголовок

Під час розмови також було порушено тему підтримки України з боку Заходу, яка, на думку письменника, є недостатньою. Марцін Оґдовський вважає, що вона обмежена страхом надто послабити росію. Захід побоюється, що повна поразка москви може призвести до розпаду країни та втрати контролю над її ядерним арсеналом.

Марцін Оґдовський – письменник, журналіст і колишній воєнний кореспондент в Афганістані та Іраку. Відомий як перший польський воєнний блогер. З 2000 року почав працювати в ЗМІ, зараз є журналістом-фрілансером.

– Ми маємо справу з ситуацією, коли росія володіє шістьма тисячами ядерних боєголовок, з яких півтори тисячі – активні. Цього вистачить на весь світ, – сказав автор книги.

Журналіст зазначає, що Захід міг би зробити для України більше, постачаючи їй зброю у більшій кількості та кращої якості. Він стверджує, що, якби українці мали раніше більш сучасну техніку, наприклад, літаки F-16 чи танки «Абрамс», путін, ймовірно, не наважився б на атаку.

Марцін Оґдовський також вказує на помилки Заходу в оцінці ситуації перед вторгненням росії. Захід недооцінив рішучість України захищатися і водночас переоцінив можливості російської армії. Ця нерішучість, можливо, спонукала путіна до нападу.

Автор книги зазначає, що, з одного боку, поширити військові дії москви на інші країни поки не реально.

– Як людина, яка роками займається військовими питаннями, я знаходжу багато аргументів, що росія не зможе піти далі. Особливо після того, як в Україні відчутно побили її армію, – зазначив блогер.

Водночас він вказав на величезну рішучість російських еліт розширити зону бойових дій.

– Також є жахливо низька толерантність до власних втрат, тому росіяни могли б спробувати нас «випробувати», – зазначив журналіст, який після опівночі 24 лютого 2022 року одним із перших передбачив і написав, що росія нападе на Україну.

Тепер він вказує на країни Балтії як на потенційну ціль агресії москви, яка, зрештою, може призвести до «серйозної війни» за участю Польщі.

eprasa.pl 518ffbe7d9

Письменник зазначає, що Польща досі є ціллю російської пропаганди та дестабілізаційної діяльності. Він нагадав про акції «знищення українських могил» і «атмосферу формування негативного ставлення до України» в Польщі, котрі, як пізніше виявилося, фінансувала москва.

Автор наголошує, що безпека Польщі нерозривно пов'язана з безпекою України.

Мільйон людей із ПТСР

Марцін Оґдовський описав низку загроз, з якими Україні доведеться зіткнутися після закінчення війни.

До них належить ПТСР, тобто посттравматичний стресовий розлад, що стосується людей, які пережили сильну травму, наприклад, смерть близької людини, зґвалтування чи війну. Воєнний блогер прогнозує, що цей синдром стане проблемою в Україні в найближчі 30-40 років. Як приклад навів війну у В'єтнамі.

– До 2010 року понад 100 тисяч ветеранів В'єтнамської війни покінчили життя самогубством. Лише під час війни загинуло 57 тисяч американців. Це означає, що через кілька десятиліть після війни загинуло вдвічі більше солдатів. Це величезні масштаби, – сказав Марцін Оґдовський.

За його словами, дослідження показують, що посттравматичний синдром має кожний четвертий військовослужбовець, який брав участь у бойових діях.

– Наскільки я знаю, Україна на сьогодні відправила на фронт понад півтора мільйона людей. Знаючи ці цифри мобілізованих, кожен сам може підрахувати кількість тих, хто потребуватиме підтримки, – сказав журналіст. Він вважає, що мільйон українців як військових, так і мирних жителів, потребуватимуть лікування внаслідок війни. Письменник наголошує, що невилікуваний синдром може призвести до насильства, алкоголізму і навіть самогубства.

– Люди у стресі спершу шкодять іншим, а потім собі, – зазначив журналіст, якому після війни в Афганістані, котру він висвітлював, довелося самому проходити психологічне лікування.

Також він звернув увагу на жахливі для України демографічні наслідки війни. Марцін Оґдовський указав на виїзд мільйонів українців, зокрема багатьох жінок дітородного віку, що негативно позначиться на народжуваності та майбутньому розвитку країни.

Письменник зазначив, що майбутнє України багато в чому залежить від того, як Захід відреагує на закінчення війни. Якщо допоможе Україні відбудуватися та забезпечить її безпеку, у країни є шанс на позитивний розвиток. Але якщо Захід покине Україну, ризик дестабілізації та конфлікту буде дуже високим. Це стосуватиметься і розчарування ветеранів, яким доведеться постати перед економічними труднощами, що може призвести до соціальних заворушень.

Водночас, попри весь трагізм війни, її закінчення може призвести до позитивних соціальних змін. Журналіст навів приклад покоління ветеранів II Світової війни в США, які після повернення додому зробили свій внесок у відбудову та розвиток країни.

– Подібний сценарій можливий і в Україні, якщо тільки Захід надасть їй відповідну підтримку, – зазначив він.

Незмінний російський імперіалізм

Автор книги вважає, що російський імперіалізм залишиться загрозою для України навіть після можливої зміни влади в кремлі. Він побоюється, що москва й надалі намагатиметься підірвати суверенітет України та дестабілізувати ситуацію в державі.

– Аналітики бачать певну надію в російських опозиціонерах, особливо тих, хто виїхав за кордон. Їх оголошують антипутіністами. Проте вони, як і путін, говорять і про великі території, і про право керувати іншими народами. Тож доки таке мислення зберігається серед російських еліт, не можна почуватися в безпеці, – вважає журналіст. – Що можемо зробити ми та наші сусіди? Збудувати такий військовий потенціал, щоб росія боялася на нас нападати.

Він також згадав про можливість вступу України в НАТО. На його думку, цього не станеться в найближчі десять років.

– Альянс – це демократична структура, і Угорщина, яка також входить до його правління, може заблокувати рішення. І найважливіше – це рішення США. Не думаю, що цей шлях вступу почнеться за президента Трампа, – сказав журналіст.

Друга проблема – розв'язання питання кордонів.

– Це питання залишиться відкритим. Воно буде основним аргументом для противників долучення України до Альянсу, щоб Київ був поза НАТО, – вважає письменник, наголошуючи при цьому, що Україні зовсім не обов'язково бути членом НАТО.

– Заходу достатньо допомогти Україні побудувати армію, яка самостійно гарантуватиме її безпеку, – додав Марцін Оґдовський.

Це, зокрема, озброєння України 200 машинами F-16, а не кільканадцятьма, як досі.

– За фінансових можливостей Заходу цього можна досягти протягом десятиліття. У цій ситуації російська авіація, яка поступається за якістю західній, не зможе вести рівний бій з більш сучасними українськими силами, – додав він.

– Для нас, Заходу, військова підтримка України може коштувати 200-300 мільярдів доларів. Це не є завищеною ціною, якщо сукупно взяти наші фінансові можливості. Така підтримка забезпечить мир для України й водночас для нас, – каже Марцін Оґдовський, який не лише пише про Україну, а й привозить допомогу кожного разу, коли туди приїжджає. ●

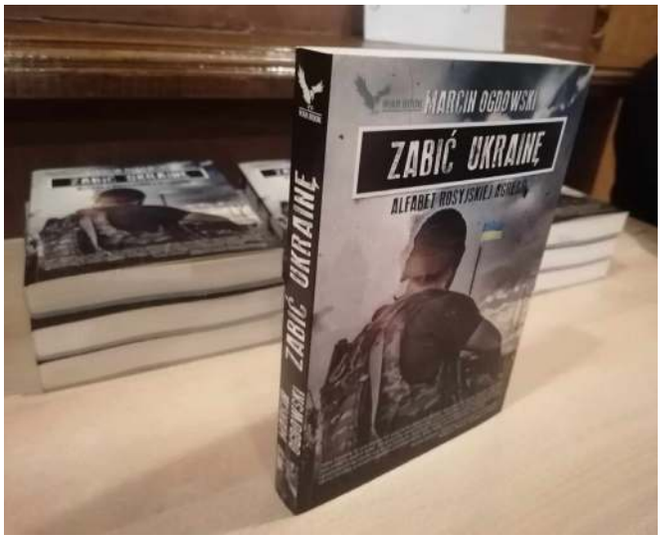

eprasa.pl 518ffbe7d9

Іван МАЗУРСЬКИЙ
Фото автора статті та Ярослава Сича

Три декади з меншинами Вармії та Мазур

Воєводська публічна бібліотека в Ольштині 20 листопада організувала зустріч з Віктором Мареком Лейком, автором книги «Тридцять років з меншинами», мазуром, чий рід походить із цього краю тисячі озер. Видання є результатом багаторічних досліджень соціальних відносин і культурної ідентичності національних меншин у Польщі з особливим наголосом на регіоні Вармії й Мазур та Повіслі. Автор цієї книги тридцять років був уповноваженим у справах національних та етнічних меншин Вармії та Мазур спершу воєводи регіону, а після, майже до середини 2024 року, – маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства.

У рамах заходу, крім презентації книги, також відбулася дискусія на тему «Мультикультурний характер Вармії, Мазур і Повісля», яку провели професори Анджей Саксон з Університету імені Адама Міцкевича в Познані та Яцек Понєдзялек з Університету Миколи Коперника в Торуні. Розмова дозволила поглянути на національне, етнічне, культурне та релігійне розмаїття регіону з дослідницької перспективи, а також представити виклики та можливості, які несе з собою така багатонаціональність.

Учасники дискусії майже в один голос говорили про переваги, які випливають для Вармії та Мазур з її національного розмаїття. Вони назвали, зокрема, культурне багатство, пов'язане з присутністю найчисленніших національних меншин – найбільшої української, німецької, ромської, але також білоруської чи литовської. Після 2014 року зовсім затихли росіяни, які щораз нахабніше заявляли про себе раніше. Така багатонаціональність виникає з історичного минулого цього особливого регіону, який століттями славився національним різноманіттям.

Нинішнє Вармінсько-Мазурське воєводство охоплює південну частину колишньої Східної Пруссії, тобто історичну Вармію, Мазури та Повісля. Після пруських племен і ятвягів (у VIII-XV століттях група західнобалтійських племен, які проживали у межиріччі Західного Бугу, Нареви і Німана, у так званій Ятвягії – прим. ред.) свою «цивілізаційну» місію в XIII столітті розпочав Тевтонський орден, запроваджуючи християнство «вогнем і мечем», будуючи замки, костели та дороги, засновуючи міста. Він заселив пруську землю лицарями із Заходу, вихідцями з німецьких земель, поляками з Мазовії та литовцями. Автономно діяла Вармія, завжди католицька, а з 1525 року – євангелістська княжа Пруссія, що охоплювала територію нинішніх Мазурів аж до Кеніґсберґа (пол. Королевець). У наступні століття тут селилися голландські меноніти (одна з найстарших течій у протестантизмі, що виникла у 1530-х роках у Нідерландах – прим. ред.), зальцбуржці – утікачі від австрійського імператора, старообрядці, які рятувалися від переслідувань царської росії, й аріани, вигнанці з центральної Польщі. У XIX столітті в Пруссії знайшли своє місце євреї. Пруссія стала державою, що розширилася спочатку в королівство, а потім цісарство. На початку XX століття в повіті Мронґово, зокрема в селі Зелвонґі, були засновані навіть мормонські села. Багатонаціональність і поліконфесійність цього регіону були постійними його ознаками.

Вторгнення Червоної армії після завершення II Світової війни призвело до подальшого знищення міст та всієї інфраструктури, але насамперед населення. З понад 2 мільйонів мешканців залишилося лише 200 тисяч німців, мазурів та вармяків. Територію Мазурського округу заселили поляки з Мазовша та Варшави й переселенці з Віленщини та Волині. У рамах акції «Вісла» у 1947 році майже 56 000 українців було примусово переселено на території сьогоднішніх Вармії, Мазур і Жулав. Там оселилися й білоруси та роми, а в 1990-х роках – вірмени. Є в краю тисячі озер теж татари, литовці, кашуби й курпи. Кожна група принесла з собою власну мову або діалект, звичаї, культуру і часто віросповідання. Після політичних трансформацій 1989 року у вільній і демократичній Польщі національні та етнічні меншини стали повноправними суб'єктами, отримавши свободу дій. На Вармії

eprasa.pl 518ffbe7d9

та Мазурах працює єдина в Польщі Комісія національних та етнічних меншин сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства.

Автор книги «Тридцять років з меншинами» запросив на зустріч представників найчисельніших національностей у регіоні, інтерв'ю з якими були використані в роботі над виданням, а саме: голову Ольштинського відділу ОУП Степана Мігуса, голову Спілки німецьких товариств Вармії та Мазур Генрика Гоха та лідера Товариства ромів Пйотра Біліцкого. Генрик Гох розповів присутнім про співпрацю між меншинами, зокрема українсько-німецьку, яка триває від самого початку виникнення німецької меншинної організації в 1990 році (раніше німцям було заборонено об'єднуватися). Особливим символом цього співробітництва є Музичний фестиваль народів Європи «Під спільним небом», який існує вже понад чверть століття, а також участь обох організацій у заходах і обстоювання та підтримка спільних інтересів меншин перед владними структурами. Це підтвердив і Пйотр Біліцкий, чиї земляки майже завжди є одними із зірок згаданого вище фестивалю. Степан Мігус висловив серед іншого здивування, що після 77 років від депортації українців не будь-хто, а державні прокурорські структури Інституту національної пам'яті Польщі постановили, що акція «Вісла» була для нещасних вигнанців добродійством. Раніше навіть самі комуністичні злочинці – автори й виконавці депортації 1947 року – називали її репресіями, вказуючи асиміляцію як остаточну мету. Подібні твердження грають на руку й іншим недругам українців, які стверджують, що завдяки злочинній акції «Вісла» українці переселилися з «курників до солідних мурованих будинків».

Асиміляція серед українців (та інших меншин) після майже восьми декад від депортації робить все-таки своє лихе діло, коли нащадки депортованих починають занедбувати рідні мову, культуру, традиції, церкву, хоча протягом майже трьох останніх десятиріч усі мають можливість плекати рідне, бо в регіоні є дві українські школи й понад сорок пунктів навчання української мови. Проходять різноманітні заходи від Загальнопольських днів українського театру до багатьох культурних та освітніх подій, які підтримують місцеві самоврядування. У столиці регіону діє Ольштинсько-Ґданська єпархія УГКЦ. Хоча запрошені науковці Анджей Саксон і Яцек Понєдзялек називають асиміляцію природним явищем, особливо після стількох років депортації, не хотілося б, щоб українці забували, якого вони роду-племені та яка доля вигнала їх із прабатьківських земель.

– Лиш би бажання, а ми спроможні вберегти себе, – сказав хтось із присутніх.

Про всі ці проблеми й досягнення меншин ідеться в книжці Віктора Марека Лейка «Тридцять років з меншинами».

– Вікторе, ви добре послужили регіону та його мешканцям, – сказав у підсумку зустрічі голова Комісії національних та етнічних меншин сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства Ярослав Слома. – Дякуємо за багаторічну співпрацю від імені комісії та етнічних меншин. У самоврядних та державних структурах Вармії та Мазур, Жулав та Повісля ми ставимося до меншин так, як хотіли б, щоб до поляків ставилися в країнах, де вони проживають. ●

КУЛЬТУРА

Марта ЛЕВОСЮК-ОЛІЙНИК
Фото з архіву Каріни Армлос

Українські митці XX століття в еміграції

Нещодавно у Кракові на факультеті міжнародних і політичних досліджень Ягеллонського університету відбулася лекція на тему «Українська еміграція початку XX століття. Мистецькі явища у світовій культурі, створені українцями», яку провела письменниця Каріна Армлос. У ній йшлося про митців двох хвиль еміграції, що виїхали з України протягом XX століття й будували кар'єру в Європі чи США. Лекція дала відповіді на запитання, що змусило їх поїхати, як ці люди вплинули на світову культуру, а також які мистецькі твори ми зустрічаємо сьогодні, не усвідомлюючи, що їх створили українці.

Дмитро Тьомкін, Серж Лифар, Варвара Каринська, Валентина Шлее, Соня Делоне та інші. Постаті, про яких, мабуть, чув чи не кожен з нас, а у світі вони дуже відомі. Деякі через те, що Україна не визнала їхнього мистецтва, навіть прийняли громадянство держави, у якій проживали. Недооцінені Україною, вони захоплювали людей поза нею своїми інноваціями, свіжістю думки, часом – спогадами про дитинство на рідній землі. Скільки є ще таких митців, про яких ми не знаємо?

Після лекції було проведено дискусію. Під час неї порушили теми про те, чи варто про таких діячів пам'ятати, чи можна забути, яке значення вони мають для нас усіх тощо.

Якими є підсумки для нас? Маємо бути більше зацікавленні пізнанням українських митців чи дизайнерів, щоб ними пишатись, а також цінувати себе як нація, адже ми можемо багато запропонувати світові. Коли хтось нас запитає про відомі українські постаті, маємо згадати не тільки про Шевченка або Франка, але також про інших – сучасних творців.

Співорганізатором заходу стали Польсько-українські студії.

Каріна Армлос – письменниця із Запоріжжя, котра вже 9 років живе в Празі (Чехія) і є співзасновницею українського культурного центру «Спілка», що організовує заходи й лекції, присвячені українській культурі. На сьогодні у Каріни вийшло 5 книг, які можна придбати в Україні або Чехії. Серед них – «Шпагат через Атлантику», «Дорослі дівчата» та «Nova v měste». Також вона є кураторкою культурних подій і бере участь у низці проєктів, які допомагають популяризувати українську культуру в Європі. Зараз Каріна створює курс популярних мінілекцій «Що ми пропустили?», скерованих до українців, котрі виїхали за кордон. Вони присвячені епізодам української історії, культури або знаковим постатям, про які українцям не розповідали у школі або по телебаченню. ●

eprasa.pl 518ffbe7d9

Леся САМЧИНСЬКА
Фото з Вікіпедії

Мовний геній та майстер перекладу

Уявіть собі людину, яка до найменших деталей знає стільки мов, що їх важко порахувати. Але не шукає слави, не є публічною особою, не заробляє шалені статки на своїх уміннях, а використовує їх, аби перекладати рідною мовою твори світової класики, сидячи впроголодь у маленькій квартирі. Саме таким був Микола Лукаш – один з найвидатніших перекладачів XX століття. І навіть якщо ви вперше чуєте його ім'я, повірте, історія його життя варта вашої уваги.

«Сам собі університет»

Микола Олексійович Лукаш народився 19 грудня 1919 року в містечку Кролевець на Сумщині. Батьки хлопчика походили з козацького роду й були заможними, але коли під час голоду 1919-1921 років вони прихистили у себе родича, який вважався «ворогом народу», родина зазнала розкуркулення. Коли більшовики прийшли відбирати майно й хату, у матері хлопчика сталася істерика і вона ридала так, що малий Микола перелякався й не розмовляв аж до п'яти років.

Невелике місто, тиха провінція, збідніла багатодітна родина – здавалося б, не найкращі умови, щоб вирости генієм. Але доля вирішила інакше. Малий Микола так багато читав, що батьки постійно сварили його за випалений гас. Тож хлопчик читав за кожної ліпшої місячної ночі – він начищав до блиску каструлю, щоб спіймати місячне сяйво й направити його на книжку.

У школі Микола виділявся серед однолітків. Учителі згадували його як вундеркінда, який міг за лічені тижні освоїти нову мову. Кожну мову Микола вивчав самотужки. Часто він це робив у незвичний спосіб. Наприклад, читати на івриті він навчився на єврейському кладовищі. Для цього він переписував єврейські й російські написи з надгробків, співставляв букви й у такий спосіб вивчав алфавіт.

Підрахувати всі мови, якими Лукаш оволодів, складно: їх було, за різними даними, від 20 до 30: французька, німецька, польська, італійська, іспанська, фінська, литовська, японська, китайська…. І це не кінець списку. Лукаш не просто володів мовами – він жив ними. Розумів не лише слова, а й відчував їхній ритм, гумор, настрій, що згодом стало його фірмовою ознакою як перекладача.

Освіту він отримував у Київському університеті, де вивчав іноземні мови та літературу. Але насправді Лукаш був «сам собі університет». У радянські часи, коли навчання часто обмежувалося ідеологічними догмами, юнак «копав» глибше – туди, де була справжня культура, а не пропаганда. Він читав світові твори в оригіналі, перекладав для власного задоволення, вивчав фонетику і граматику рідкісних мов.

Під час Другої світової війни навчання перервалося: з наступом німецьких військ юнак був мобілізований до радянської армії і отримав кілька поранень. Після війни вступив до Харківського педагогічного університету на факультет іноземних мов, по закінченню якого почав викладати німецьку та французьку у вишах Харкова.

1958 року Микола Лукаш переїздить до Києва й працює перекладачем у найпопулярнішому українському журналі іноземної літератури «Всесвіт», а вдома у вільний час перекладає класиків світової літератури.

Лукаш був одним із небагатьох перекладачів, який працював із мовами Центральної Європи: угорською, румунською, чеською, словацькою. Про неймовірний талант поліглота свідчить одна цікава історія. Якось до нього звернулося начальство табору полонених з проханням бути німецько-мадярсько-російським перекладачем на судовому процесі. Тоді Лукаш взяв собі три місяці часу, аби зі словником і радіоприймачем вивчити мадярську мову, після чого успішно перекладав на суді й отримав за це чимало грошей.

Голос світової літератури українською

Що робить перекладача великим? Не лише знання мов. Це ще й здатність передати іншомовний текст так, щоб він став рідним для читача. Лукаш міг це як ніхто інший. Він не просто перекладав – він перетворював світову класику на українську класику. Для нього переклад був не монотонною роботою, а мистецтвом.

1950-1970 роки стали для Лукаша періодом плідної праці. Його першими значними роботами були переклади творів Гете, Гейне та Вольтера. Одним із найяскравіших досягнень Миколи Лукаша є переклад роману Гете «Фауст». Він вважається одним із найкращих перекладів цього твору у світі. Це був грандіозний проєкт, над яким мовний геній працював 18 років. Коли «Фауста» надрукували, критики були вражені, адже в радянські часи українська вважалася другорядною мовою. В Німеччині ж Миколі Олексійовичу навіть присудили премію за найкращий переклад «Фауста», але він так і не зміг її забрати, бо за кордон його не випускали.

Ще однією визначною роботою став переклад «Декамерона» Боккаччо. Лукаш майстерно передав італійський гумор, витонченість і елегантність, створивши текст, який звучав так, ніби він від початку був українським.

А ще були переклади Шекспіра, Мольєра, Флобера, Тувіма, Міцкевича, Хаяма... Лукаш доводить, що українська

eprasa.pl 518ffbe7d9

мова може передати все: італійську легкість, німецьку точність, французьку витонченість, китайську загадковість. Він міг напам'ять цитувати поезію різними мовами, з легкістю перекладав будь-які вірші.

До того ж, Микола Олексійович був своєрідним археологом української лексики – він знаходив забуті слова, архаїзми, діалектизми і вдихав у них нове життя, вживаючи у своїх перекладах. Так, його «Декамерон» звучить, ніби цей твір написали не італійці XIV ст., а українські козаки XVIII століття.

Зазвичай майстер слова працював повільно, але неймовірно ретельно, інколи на один переклад витрачав роки. Він пояснював це тим, що кожне слово має бути на своєму місці, а кожна деталь повинна створювати цілісну картину. Завдяки цьому його переклади й досі вважаються зразковими.

Цензура та ізоляція

А тепер уявіть такого митця у радянському контексті. Його стиль національного перекладу постійно викликав незадоволення радянської цензури, яка намагалася стандартизувати літературну мову. Ба більше, зазвичай світова класика мовами національних меншин перекладалася з російської, а тут раптом щось незвичне – українець працює з оригіналами. Тож його твори читали, але самого Лукаша недолюблювали ті, хто мав владу. І не лише тому, що він був унікальним. Він не вписувався у рамки: не славив партію, не брав участі в ідеологічних заходах, виступав проти русифікації української культури.

А в 1970-х роках Лукаша звинуватили у націоналізмі за його лист на підтримку засудженого Івана Дзюби. І це призвело до його літературної ізоляції: митця перестали друкувати, викреслили з офіційних перекладацьких спілок, а багато його робіт залишилися в рукописах. Біля під'їзду Миколи Лукаша тривалий час чатувала міліція.

Для митця, який жив за рахунок своїх текстів, це було катастрофою, але не настільки, щоб припинити працювати. Він продовжував перекладати – для себе, для друзів, для майбутніх поколінь. В свою чергу друзі, знаючи про скрутне матеріальне становище Лукаша, як могли допомагали йому – підтримували фінансово, запрошували на обіди, видавали його твори під своїм іменем.

Цілих десять років Лукаш був у літературній ізоляції. Крига скресла тільки 1979 року, коли новий редактор журналу «Вітчизна» запропонував йому роботу.

Життя без розкоші

Микола Лукаш беззаперечно був генієм свого часу. І водночас не мав жодної краплі зверхності чи зарозумілості. Життя геніального поліглота було дуже скромним. Він жив один у маленькій комунальній квартирі в Києві, де все було заставлено книжками. Мав зовнішність звичайного українського інтелігента. Одягався дуже скромно, вбираючись вже в давно не нові сорочку, піджак і літні черевики, які носив за будь-якої погоди. В нього не було навіть зимової шапки чи пальта. Вдома практично не мав посуду, бо не готував, й ніколи не замикав власну квартиру. Обідати ходив до кафе, часто до ресторану «Інтурист», призначеного для іноземних туристів, адже лише там міг почути справжню іноземну мову.

Одержуючи великі гонорари, Лукаш не прагнув багатства і майже всі гроші витрачав на придбання книг, завдяки чому зібрав велику і цінну бібліотеку.

Улюбленою справою поліглота було читання. Він міг годинами сидіти з книжкою, записуючи незнайомі слова чи фрази. Був поціновувачем театру та опери, для яких перекладав оперети та інші музичні твори. А найкращим подарунком для нього була, звісно, рідкісна книжка чи словник.

Коли у свої 54 роки Лукаш одержав однокімнатну квартиру в столиці, то при переїзді з комуналки взяв із собою лише книги, ліжко, письмовий стіл і друкарську машинку. Всю свою величезну бібліотеку розмістив на новій кухні, заради чого прибрав газову плиту та інше кухонне приладдя. Не став святкувати новосілля, а зразу ж натхненно прийнявся за переклад «Дон Кіхота» Сервантеса.

Любов, яка не стала долею

Лукаш кохав кілька разів. Але єдиною і неповторною музою життя для молодого Миколи в студентські роки була однокурсниця Олена Біличенко. Щоб бачити її частіше, юнак навіть перевівся на філологічний факультет, де вона навчалася. А невдовзі запропонував їй руку і серце. Проте Олена тільки кепкувала з нього і врешті-решт відмовила, вважаючи його надто дивним. Пізніше вона кілька разів була заміжня, але невдало. Після третього розлучення, коли Олена лишилася з трьома дітьми, Лукаш знову її посватав і запропонував разом виховувати дітей. Але отримав чергову відмову. Це була його єдина спроба створити сім'ю, після якої Микола зарікся мати стосунки з жінками й кохати. Відтак усі свої емоції він віддавав мовам, текстам і книжкам.

Останні роки. Творча спадщина

В похилому віці у Миколи Лукаша почалися проблеми із серцем, розвився ревматизм. Біль викручував суглоби так, що він вже не міг втримати пера й почав друкувати на машинці. Через свій стан багато часу проводив вдома. І хоч його тіло дало збій, пам'ять генія залишалася гострою, тож він продовжував перекладати.

Помер видатний майстер слова у 1988 році, так і не побачивши видання власної книги перекладів «Від Бокаччо до Аполлінера», яка побачила світ у 1990 році. Він не дожив до тих часів, коли його ім'я зазвучало на повну силу, але залишив по собі безцінний спадок – понад 3,5 тисячі перекладів творів світової класики, написаних понад двадцятьма мовами понад стома авторами.

Бездоганно знаючи десятки мов, Микола Лукаш перекладав лише українською. Хоча міг би емігрувати й працювати у будь-якій країні світу, мати славу й фінансовий успіх. Натомість він вибрав інший шлях – відкрити українському читачеві літературний світ видатних авторів різних епох і культур від Європи до Азії та Сходу. Його переклади стали живим словником української мови та основою для численних театральних постановок і музичних творів.

На жаль, за свого життя Микола Лукаш був малознаним і непомітним, адже радянська влада замовчувала його творчість. Однак сьогодні його роботи говорять голосніше, ніж будь-які слова. Його переклади видаються й читаються, нагадуючи нам, що мова – це не просто засіб комунікації, а душа народу. ●

eprasa.pl 518ffbe7d9

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА

За нами пів століття ліричного сьвіта Якова Дудры без Якова Дудры

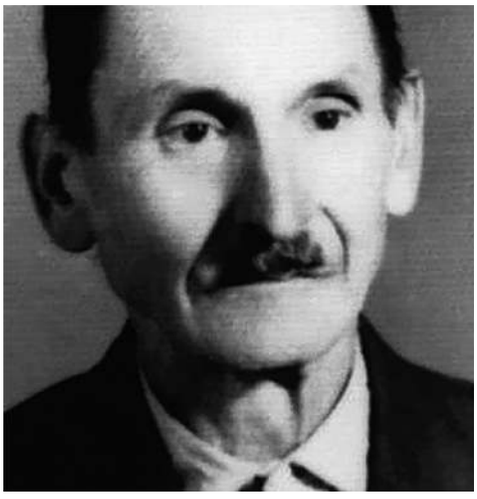

Яків Дудра. Фото з сайту apokryfruski.org (надано автором статті)

Яків Дудра (18.03.1894 – 6.11.1974) гнеска мал бы 130 років, кєд бы од пятдесятьох років не спочывал на лосянскім цмонтери. Його вершы жыют. Не так давно в Загальнопольскым конкурсі рецитацийі лемківской поезийі, якый в Горлицях організувал Єпархяльный центр православной культуры – *ELPIS*, ученниця деклямуюча верш *Малпа в зеркалі* (*Уродився я хлопом*, Варшава 1983, с. 30-31.) заняла почесне третє місце. Добро не гмерат, хоц Дудра записал го лем на папери. В його творах жыє Лемковина, яку любил над жытя. Лемківскій земли оддал не лем труд довыселенчой праці, в ній приказал зложыти своє тіло (не хотіл остати на чужыні). Знал, же лем рідна тепло го пригорне и буде му пухом. Писал о тім в вершы «Земля»: *Земля - наша матер, а мы єй діти, / Она нас кормит и приодіват. / Землю понад все треба нам любити, / Бо* ***на нелюбів она ся гніват***. Што взял з лемківской землі, єй оддал, нам лышыл найціннійше - нетлінне слово. Во вершы *Лемковино* жалит ся: *В дорослих часах* ***доля не дала / Жити назавсе в ріднім гніздочку, / З дому випхала і в світ порвала*** */ Як вітер з плота суху сорочку*. Адже тлінны останкы Якова Дудры родина, згідні з його жычыньом, перевезла до рідного села.

З тым, же вершы Якова Дудры не вшыткым ся подабают, нич не мож зробити. Штож: *Ищы ся такый не гродил, што бы вшыткым выгодил*. Дехто може не любити його вершів лем зато, же часто в них нагварят до чытаня *Нашого слова*. Його творы чытал не лем простый нарід, ждущый наступного номера *Лемківской сторінкы* як земля дойджу (антологіі з Дудровыма творами напечатано аж по його смерти). Його вершы чытали и лемківскы поеты, а кєд гмер, писали о нім. Іван Головчак жалує, же: *Втих навікы* ***дзвін народний / Зелененькой Лемковины***, а Михайло Дзіндзьо пише: *Затих* ***поет народний / Наш співец лемківский… / Дудра Яків мудрий*** *– / Што в поезіі бил все перший!* Од Меланіі Собин довідуєме ся, же похоронено го: *В похмурний день листопадовий /* (хыбаль знали ся, бо з упокійным радила:) *Тебе приймала в обяття / Земля, де виріс Ти, Якове / (…)* ***замовк Ти, вірний наш земляче*** */ Затихнув голос в Твоіх грудях /* ***Не бренчит ліра і не плаче / Но Ти між нами жити будеш***. Дудра жыє в вершах.

Якова Дудру шанують не лем Лемкы, о його творах тепло пише професор Михайло Лесів, мовознавець: *…****вони мудрі, повчальні, моралізаторські, дотепні****.* – та додає – *Колись у розмові зі мною* ***проф. Роман Райнфусс назвав Якова Дудру «лемківським Гомером», а його вірші «лемківським епосом».*** Штоси в тім єст, Лемковина и Еллада сут гірскыма краями, лем же мы не маме моря и не сме так великым и старым народом як Грекы. Хоц порівнано го з Гомером, то простый нарід не мусит бояти ся поезийі Якова Дудры. Каждый, хто буде чытал його творы, зразу познат, же Дудра так як и Гомер писал вершом, та прикрашал іх римами. Дудровы вершы сут просты, мудры, а часом жартібливы. Адже обізнаны з його творами, не можут заперечыти, же: *Поет засуджує панів, неробів й експлуататорів. Його погляди – це погляди селянського філософа, реалістичного оптиміста й народного гуманіста. Дудра в своєрідний спосіб висловлює провірені віковим дослідом думки, думки, які завжди актуальні. Свою творчість Дудра розглядає, як засіб боротьби за правду та науку*. Антін Середницький повышше написал в 1983 році, та не переборщыл, называючы Дудру філозофом и гуманістом. Не мылил ся, Дудровы думкы справді сут актуальны, не встаріли ся до гнеска. Нич в тім чудного, прецін добро єст вічне, часом лем щільні закрыє го чловеча злоба, з яком Дудра борол ся. Додам, же сільскым філозофом поет назвал ся сам, в єднім з вершів пише: *Я грам в філозофа (…) часом одограм / Навіт поету. /Але грам поважно / Дурниці не плету* (Я. Дудра *Уродився я хлопом*, Варшава 1983 р., с. 14.).

Дудра назагал постеріганый єст яко сільскый поета. Не лем перша антологія кладе міцный акцент на його сільскє ісхожденя, напечатана в Горлицях в 2002 р. тіж зачынат ся барз подібні. Отверат єй верш *Хлопскы вершы*, та зачынат ся знаменныма словами: *Моі хлопскы вершы* (Я. Дудра *Зьвізды на скыбах*, Горлиці 2002 р. с. 15.). Дудра, так як Миколай Рей, описувал добродійства спокійного сельского жытя, але він має и штоси з Адама Міцкєвича. Оповідат о часах (так як Міцкєвич в *Пану Тадеушу*), котры одышли разом з його поколіньом, та юж ся не вернут. З Дудровых творів можеме барз дуже довідати ся о давных способах ґаздуваня, познати штоденніст нашых предків, чым жыли, што іх трапило и в што сьвяті вірили. Штораз більше осіб юж лем з оповідань може дізнати ся

eprasa.pl 518ffbe7d9

як колиси ся жыло, зато молодым людям вартат вчытати ся в творы Якова Дудры. З його поезийі довідаме ся, же діти не бавили ся як більшіст гнешніх, а мусіли тяжко робити. Товды: *Єдно пішло гуси пасти, / Друге пішло копи трясти, / Третє – в поле з коровами, / А найстарши – з родичами* (Варшава 1983, с. 21.). Товды: …*робота завсе била, / Хоч би літав, як на крилах, / Од роботи до роботи* (В., с. 22.).

В поемах Дудры – декотры його творы мож так звати, *Лемківскы гріхы* мают 72 стрічкы (Горлиці 2002, с. 60-65.), а *Стародавны чародіє* аж 87 (Г., с. 25-31.) – бесіда єст о бачах и югасах, о ґаздах и ґаздынях. Вершом списану біографію поета найдете в *Доли лосяна* (Г., с. 68-72.) и в *Пісьні лосянского мазяра* (Г., с. 21-25.). Долю Лемків, терплячых на своій скорі II Сьвітову війну, та опис повоєнных часів запер в вершы *Нещастна Лемковина* (Г., с. 72-75.). *В давных часах* (Г., с. 45-46.) вернул ся аджи до курной хыжы. До старых часів перенесут нас тіж згаданы юж *Лемківскы гріхы* (*Так было недавно* то коротша версия того верша - В., с. 15-16.). Дудра пише там: *Поділили дідо рілю / На чотири чверти, / Решту няньо на п'ятеро / Та й не є што* ***жерти*** (В., с. 16.). В горлицкій антологйі редакция посьліднього речыня єст дакус мякша, там: *не є што* ***дерти*** (Г., с. 60.). В балляді *Оженився Фецко з Пайзом* поділ ґрунта иде дальше: *Так ґаздівка подроблена, / На* ***осмини*** *поділена, / А осмини зас однова – / Но и торба юж готова* (В., с. 18.). *Осмина* єст архаізмом, то осма част цілой рілі. Старинных слів в вершах Дудры мож найти веце, о хоц бы *ховзнат*, *чепігы*, *телігы*, ци *доєден*. В Дудровій поезийі присутна єст и стара фразеологія, о хоц бы такє: *до ня клює* (Г., с.32.), ци: *Юж сім раз по десят / Років мі минуло* (Г., с.55.) - гнеска так юж не бесідуєме.

Яків Дудра не наріче, хоц бесіда о торбі єст вымовна, не додал прикметника дзядівска. Єст щасливым чловеком, в першім вершы варшавской антологйі пише: *Простий хлоп я, не багатий / І мало учений…* (та зразу додає:) …***хлоп я полний щастя*** */ (…)* ***Хоч я нароблени*** */ (…) Сребло, злато і всі майна / То смерт за плечами. / А правдиве щастя ходит / З простими хлопами* (В., с. 3.). Сес верш варшавской анталогйі Дудровых творів в горлицкій має вымовний наголовок: ***Правдиве щастя лемка*** (Г., с.18.). Зразу видно, де в його розуміню глядати треба щастя и богацтва: ***Сонце для мене золотом / А роса брилянтом, / Вода в потічу шампаном, / Птиця музикантом*** (В., с.2.).

Чытач довідат ся од Дудры и того, же хоц давно тому люде были нароблены як сомарі, то и так все сьпівали: *Бо і наши отці, діди і прадіди / Співали по хижах, на поли і в лісі / І своім голосом чудували серця / (…) Співали паробки, співали дівочки, / Співали ґаздове, співали ґаздині, / (…) Знайте о тім хлопці, знайте і дівочки, / Же* ***в співі і танцю культура і слава*** (*Співайте лемки* – В., с.12.). В «Лемківскій весні» пише: …*там пастушок, а ту дівчина, / Єдно спів кінчит, а друге зачинат. / І на всі струни, голоси і краси – / Таки лемківски весняни часи* (В., с. 8.). В вершах Дудры не мож не помітити, же Лемкы фурт співали, аджи товды кєд ім было сумно. Дудра єднако міцнійшый акцент кладе на радости, вказує світовы лем погідне лице. В вершы *Жарти люди люблят* запер мудру пораду: …*нездорово / В смутках ся валяти. // Бо знам, же при жартах / Чловек долше жиє, / Бо біда пред жартом / Зи страху ся криє. // Бо біда до жартів / І до весолости / Не мала і не ма. / Ниякой смілости* (В., с. 14.). В своіх римах як в царку запер для нас більше того роду мудрых думок. Єдны сут барз добрі знаны, о хоц бы сеса: *А дітина хоц і крива, То родичам про то мива* (В., с. 18.), але сут и такы, котры почул єм першый раз: *За пінязі кажда єдна / Грішна душа є праведна* (В., с. 26.); ци тото: *Котрий чловек богачови / Щастє приписує, / Тот на єдно око видит, / Єдно ухо чує* (В., с. 27.); або сесе: *І лем то єдно здоровя / Найбільше богацтво / А то решта всьо лакомство / І людскє дурацтво* (В., с. 27.).

Дудра вказує тіж причыны браку мудроты: *Пішов дурен поміж дурнів / Мудрости глядати* (В., с. 28.), а в другым єст подібне: *І як давно было / Так і тепер бывает, / Же дурний за грошы / Біду сой набиват* (Г., с. 31.). Выходит на то, же біда єст свого роду трясависком, з котрого бідный не потрафит сам вылізти. В творах Дудры єст більше цікавых приповідок, о хоц бы тота: *В богатого розум в кишени, / В мудрого богацтво в голові* (Г., с. 95), ци сеса: *Ти по чуже з мішком, / А чорт по твоє з візком* (Г., с. 97.), або и такє: …*часто брудна полиця / штуркне до чистого лиця* (В., с. 10.).

В Якова Дудры вшытко, што своє и добре, єст святе, барз горячо праг, жебы сме все: …*так як мухи до меду, / Летіли* ***всі до свого*** (В., с.10.). Хотіл, жебы сме ся вчыли и шанували своє и бесідує, же: …***єст*** *іщи* ***друге сонце,*** */ Що зовеме го* ***просвіта,*** */ Оно также* ***світит людям / Ціли зими, ціли літа*** (В., с.9.), же нам: …***не можна народни / Справи з вітром все пущати*** (В., с. 10.). Кєд глубше гвойдеме в його поезию, дізнаме ся, як міцно світит сесе сонце, котре годно нас огрівати роками, аджи в зимі. Все радит нам дуже чытати, та дурнів обходити великом кєром.

Варшавска и горлицка антологія поезиі Якова Дудры кінчат ся новорічныма желанями, я допис завершу посьлідньом стрічком його верша «Жарти люди люблят»: *Мушу іти спати, / Бо очи маленьки, Добранич вам браття, / Лемки дорогеньки* (В., с.15). ●

Zjednoczenie Łemków uruchamia bezpośrednią pomoc dla osób uciekających przed wojną.

Konto do wpłat na pomoc:

09 1240 5110 1111 0011 1189 0340

eprasa.pl 518ffbe7d9

РЕЦЕНЗІЇ

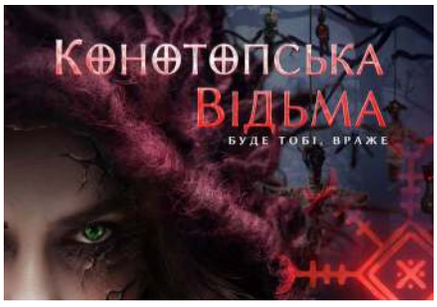

«Конотопська відьма» – містичний хорор. Режисер: Андрій Колесник, сценарій: Ярослав Войцешек. У головних ролях: Тетяна Малкова, Тарас Цимбалюк, Олена Хохлаткіна, Павло Вишняков, Іван Шаран, Ярослав Шахторін. Виробництво: FimUA (Україна). Дата виходу: 2024 рік. Тривалість: 100 хвилин.

Леся КОРОСТАТЕВИЧ

Магія відплати

Фільм «Конотопська відьма» – це дебютна кінокартина Андрія Колесника, який адаптував одну з найвідоміших українських легенд до реалій війни. Сценарій написав Ярослав Войцешек, що вже здобув популярність завдяки своїм роботам в таких фільмах, як «Захар Беркут» та «Мавка. Лісова пісня».

Кінокартина базується на легенді про конотопських відьом, які вміли контролювати стихії та використовувати магію. Ці відьми літали на мітлах і часто збиралися на таємні шабаші, що надавало їм таємничості. В українському фольклорі конотопські відьми є важливими та шанованими персонажами. Повість Григорія Квітки-Основ'яненка додала ще більшої популярності цій темі, описуючи пригоди та витівки відьом.

Сюжет фільму зосереджується на любовній історії Олени (Тетяна Малкова) та Андрія (Тарас Цимбалюк), які насолоджуються любовним щастям, поки його безжально не руйнує війна. Все обривається, коли російські війська окуповують Сумщину. Закохані намагаються втекти, але їм це не вдається – Андрія вбивають росіяни і він помирає на руках Олени. Ця втрата запалює в ній вогонь помсти. Вона раніше відмовлялася від свого магічного дару, але тепер, втративши коханого, на всю силу використала своє чаклунство. Олена стала відьмою. Її лють і бажання відплати перетворюються на незупинну жорстоку силу, спрямовану на окупантів. Кожна спроба розправи над ворогами стає все більш кривавою і винахідливою. Перевтілення Олени ілюструє, як особисті трагедії змінюють людей, перетворюючи їх на безжальних вбивць. Фільм порушує теми кохання, втрати і помсти, демонструючи, як страждання можуть формувати характер, а помста стає своєрідною формою звільнення від них.

Однак, незважаючи на важливість цієї теми, фільм знято не зовсім успішно. Візуально він має свої сильні сторони, зокрема в сценах, де показані магічні здібності Олени. Декорації, особливо будинок відьми, виконані з бездоганною увагою до деталей, створюючи атмосферу містичності. У кадрі використано справжній БТР окупантів. Проте в деяких сценах відчувається невдалий підбір спецефектів. Використання штучної крові та диму, який мав би нагадувати туман у лісі, виглядає неприродно та розчаровує глядачів, які чекають іншого. Також бракує якісно виконаної комп'ютерної графіки, яка є вже невід'ємною частиною багатьох успішних кінострічок.

Персонажі фільму недостатньо повно передають глибину і складність характерів своїх героїв. Глядач побачить Олену, яка пережила горе втрати і стала холоднокровною вбивцею. Автори фільму не збагатили життєві події героїні ідеями українського фольклору. Глядач змушений рефлексувати на досить однобічні емоції головної героїні – жорстокість та безжальність до ворогів. Окупанти зображені спрощено і з дещо передбачуваними діалогами та поведінкою.

У фільмі не використовують деталі сюжетів оповідок, казок та легенд, яких так багато в українській народній творчості, присвяченій містиці. Замість цього обрано дуже зрозумілий сюжет розвитку особистої трагедії молодих людей, спричиненої війною. Це може розчарувати тих, хто більш знайомий з оригінальними легендами та хоче побачити їхнє втілення в кіно.

Кульмінація фільму виглядає поспішною і позбавленою емоційної завершеності. Сюжет, який міг би підкреслити переосмислення пережитої травми, виглядає занадто передбачувано. Це залишає глядачеві мало простору для фантазії та особистих роздумів про наслідки війни. Крім того, фільм поверхнево зображає соціальні та психологічні аспекти травми. Він фокусується на миттєвих емоціях, показуючи жорстокість як єдину реакцію на біль і втрати. Персонажі не мають глибоких переживань, а розмова про травму зводиться до показу жорстоких сцен помсти.

Цей фільм може бути задовільним для певної частини глядачів, проте варто зазначити, що для тих, хто пережив подібні травматичні ситуації, його перегляд може стати каталізатором нових, болісних спогадів. Адже кінематограф може не лише розважати, але й болісно відтворювати емоційні переживання, які далеко не завжди підлягають простій інтерпретації. Незважаючи на спробу поєднати кілька жанрів, фільм не досягає повного занурення в жоден із них – його наратив виглядає розпорошеним, що позначається на загальному сприйнятті.

Глядачі могли би сподіватися на більший символізм, який дозволив би заглянути за поверхню подій, проте фільм, на жаль, цього не пропонує. Відсутність глибшої рефлексії щодо страждань героїв, які пережили війну, виглядає як прогалина в сценарії. Це перетворює кінокартину на розвагу, а не на глибоку, серйозну дискусію про способи подолання болю втрати. Відсутність повноцінного дослідження травми залишає враження неповноти і поверховості, що може розчарувати тих, хто очікує на більш серйозне висвітлення теми.

В цілому фільм залишає змішане враження: він, безумовно, може знайти відгук у серцях українського глядача, який, можливо, зможе ідентифікуватися з деякими аспектами сюжету. Однак для міжнародного кінопрокату, де очікуються глибші і складніші сюжети, ця робота виглядає недостатньо розбудованою. Замість того, щоб стати потужним інструментом для усвідомлення болю і страждання, фільм радше залишає глядача на поверхні.

На мою думку, йому забракло майстерності та глибини. Хоча стрічка може стати популярним фільмом жахів і таким чином знайти свого глядача. Автори та актори «Конотопської відьми» вміло відтворили фантастичний світ, в якому добро перемагає зло. А згорьованим дорослим такий сюжет дарує надію на справедливу відплату в майбутньому всім тим, хто прийшов в Україну з війною. А що може бути кращим, ніж подарована надія? Можливо, що ідея фільму саме в цьому. ●

eprasa.pl 518ffbe7d9

Передплата «Нашого слова» на 2025 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	**7,00** зл + поштові оплати	**145,00** зл	**290,00** зл	**580,00** зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	**7,00** зл без поштових оплат	**91,00** зл	**182,00** зл	**364,00** зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	**7,00** зл + поштові оплати	**155,00** зл	**310,00** зл	**620,00** зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	**7,00** зл без поштових оплат	**91,00** зл	**182,00** зл	**364,00** зл

Не час минає, а минаєм ми. / А ми минаєм... ми минаєм... так-то...
А час – це тільки відбивання такту. /Тік-так, тік-так... і в цьому вся трагічність.
Час – не хвилини, час – віки і вічність. / А день, і ніч, і звечора до рання –
це тільки віхи цього проминання. / Це тільки мить, уривочок, фрагмент.
Остання нота ще бринить в повітрі, – дивися: Час, великий диригент,
перегортає ноти на пюпітрі..

(«Нехай підождуть невідкладні справи...» Ліна Костенко)

3 грудня на 86-му році життя відійшов у вічність ольштинянин, лікар від Бога

† ВОЛОДИМИР САВА

Він дев'ятирічною дитиною був депортований в рамках акції «Вісла» на Мронговщину з родиною, сусідами і мешканцями Угринова, яким вдалося вберегтися від насильного вивезення до СРСР. Про рідне село пам'ятав до останнього подиху. Встиг написати про нього спогад під заголовком «Удома і на чужині».
Став лікарем і все життя, допоки міг, допомагав людям. Завжди і всюди був присутній на українських культурно-освітніх заходах, як в регіоні, так і по всій Польщі.
Дружині Покійного В'єславі, дочці Анні, сестрі Ользі з родинами, рідним та близьким –
складаємо слова співчуття, єднаючись з ними у скорботі та сумі.
Хай вармінська земля, в якій на цвинтарі в підольштинських Дивітах спочив 6 грудня, буде йому пухом, як його рідна та материнська і батьківська – Угринів – про яку завжди пам'ятав.

Голова, управа і рада Ольштинського відділу ОУП

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogłoszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 2000 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl 518ffbe7d9

Małanka 2025

Запрошуємо на благодійну Маланку 2025 у Кошаліні

11.01.2025 • 20:00 • СУБОТА

KLUB PODCHORĄŻEGO CSSP

(ul. Wojska Polskiego 66, Koszalin)

До танцю гратиме ансамбль
ГОПАК
з Ольштина

В ціні квитка м.ін.:
- харчування (теплі і холодні страви)
- теплі і холодні напої
- шампанське
- тісто, кава, чай

Контакт: 94/ 342 64 70 (домівка ОУП)
тел. моб. 884 994 009, 609 856 353

Кількість місць – обмежена!

Запрошує Об'єднання українців у Польщі
Управа Гуртка та Відділу в Кошаліні

SOLIDARNI Z UKRAINĄ

eprasa.pl 518ffbe7d9